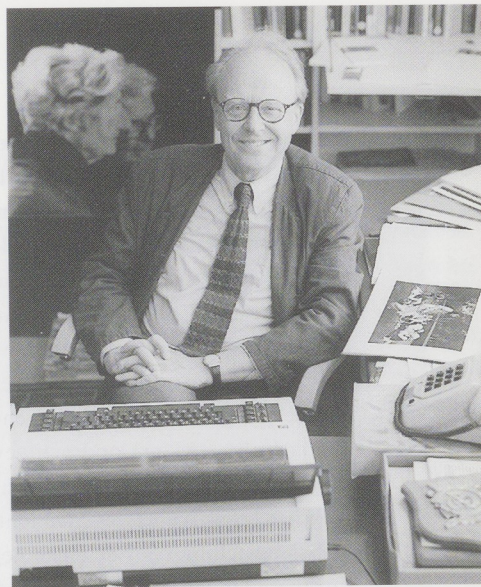

Bij het afscheid van prof.dr. W.H. Vroom

In hoofdstuk 16 van het tweede deel van *Don Quichotte* laat Cervantes zijn dolende ridder een heer in groene mantel tegenkomen, Don Diego de Miranda. Don Diego heeft weet van de grootse idealen van Don Quichotte, van de middelpuntvliedende krachten die ridders tot dolen brengen. Maar zelf hoeft hij niet zo nodig. Grote idealen zijn gevaarlijk. Hij kent het verdriet en de pijn van het gevecht tegen windmolens. Laat hem maar thuis bij zijn boeken en bij zijn gezin. Wijsheid als vrucht van matiging, harmonie dankzij redelijkheid. Don Quichotte's dolen is uit de tijd. Don Diego is degene, die Sancho de voet wil kussen, omdat het de eerste heilige te paard is die hij in zijn leven is tegengekomen. Paul Hazard citeert deze ontmoeting in zijn prachtige boek *La crise de la conscience européenne 1680-1715*. Vervolgens geeft hij Cervantes' verhaal een nieuw perspectief: straks zijn de kleinkinderen van Don Diego groot geworden. Dan zullen zij de eersten zijn om het evenwicht te verstoren. Zij zullen weer ongeduldig zijn, weg willen gaan, ver van huis en haard. Zij zullen zich weer verliezen in ontdekkingen. Zij zullen de wapenstilstand met zichzelf, bij de gratie waarvan hun grootvader leefde, weer verbreken. Zo ziet Paul Hazard een pendule in de geschiedenis van de mensen. Heen en weer. 'Tout passe'.

In de omgang met Wim gedurende de afgelopen jaren heb ik vaak aan deze passage uit het boek van Paul Hazard gedacht. Het was net alsof hij die pendule tot het uurwerk van zijn persoonlijkheid had gemaakt. Ik bedoel dus niet, dat hij buitengewoon opgewonden kon zijn, maar dat hij in die opwinding Don Quichotte en Don Diego tegelijk wilde zijn. Je zou ook het omgekeerde kunnen beweren: alleen in opwinding kon hij de werking van die pendule overstijgen. Hij was opstandige en bestuurder, geëngageerd en reflectief, onbeheersbaar en redelijk, een vechtjas op zoek naar harmonie. 'Het Rijksmuseum kent een vechtcultuur' legde hij mij eens boos uit. Even was hij dan kennelijk vergeten, dat 'cultuur' – zeker in het Rijksmuseum – is wat wij zelf ervan maken.

Hazard schreef cultuurgeschiedenis door 'types humains' ten tonele te voeren. Don Quichotte stond voor een periode, net als Don Diego. Hazard was altijd op zoek naar de 'history men'. In het verhaal van Cervantes is de gedreven Don Quichotte in zijn eigen tijd misplaatst. Met enige verbazing ontdekt hij, dat hij terecht is gekomen in een wereld waarin een ander persoonlijkheidsideaal geldigheid heeft gekregen. Hij is niet trendy meer. Als je probeert Wims rijke loop-

baan te overzien, dan is daarin het 'unzeitgemässe' opvallend. Hij heeft werk gedaan, dat op het moment van productie vrijwel geheel op zichzelf stond. Pas jaren later blijkt het vervolgens 'du temps' te zijn. Baanbrekend noemt men het dan en men spreekt van een voorloper. Maar tijdens het baanbreken en voorlopen is de betrokkene zich daarvan geenszins bewust.

Hoe zou het zijn geweest tijdens al die jaren, waarin Wim werkte aan zijn proefschrift, het 'magnum opus' *De financiering van de kathedraalbouw in de Middeleeuwen* waarop hij in 1981 promoveerde? Nu worden archieven dicht bevolkt door kunsthistorici, toen zat hij er op zijn eentje te werken aan een onderwerp, dat nu door op zijn minst drie interdisciplinaire werkgroepen behartigd zou worden. Tegenwoordig wordt er in de kunstgeschiedenis minstens evenveel aandacht besteed aan opdrachtgevers als aan kunstenaars. Toen stond dat onderzoek nog in de kinderschoenen. In Nederland was er al helemaal geen belangstelling voor.

Nog iets 'unzeitgemässes'. De tentoonstelling 'Het Vaderlands Gevoel' in 1978. In Nederland is de belangstelling voor de eigen negentiende-eeuwse kunst veel later teruggekomen dan de andere Europese landen. Historieschilderkunst was zelfs helemaal vergeten. Ik had de gelegenheid om mij dat opnieuw te realiseren tijdens een voorbespreking van de grote tentoonstelling van de Raad van Europa over historisme, die in 1997 in Wenen zal worden gehouden. Daar meldde een medewerker dat de Nederlanden zo belangrijk waren voor de geschiedenis van de historieschilderkunst. Of ik misschien ene Herr Professor Vroom kende, die zulk baanbrekend werk op dit gebied had gedaan.

Ik weet zeker dat vrijwel alle lezers van dit artikel nog steeds niet weten, wat er nu zo bijzonder was aan onze geschilderde geschieduitbeelding. Misschien moeten we daarom in deze tijd met belangstelling voor de negentiende eeuw en met de opgewonden discussie over nationalisme en eigen identiteit die tentoonstelling nog een keer integraal opnieuw organiseren. Anders moet U er te zijner tijd voor naar Wenen.

Nu is echt 'unzeitgemäss' niet alleen de tijdgeest voor zijn. Het is ook mosterd na de maaltijd presenteren. Met geweldige energie bezig zijn met ideeën die iedereen even wilde vergeten, maar die je je alleen al daarom beter kunt herinneren. Dat is Wims project 'De Rode Droom', de tentoonstelling over de geschiedenis van de sociaal-democratie in Nederland. De sociaal-democratie zelf is bezig zich te heroriënteren, zoals dat heet. Minder dromen, meer werkelijkheid lijkt daarbij het devies te zijn. Op zo'n moment moet Wim Vroom zo nodig een tentoonstelling maken over de rode droom. Hemel en aarde worden bewogen. En inderdaad, het is gelukt, deze herfst in de Nieuwe Kerk.

'Unzeitgemäss' is een aspect geweest van Wims werk als directeur van de afdeling Nederlandse Geschiedenis. Maar hij hield ook de vinger aan de pols van de tijd. Daarbij denk ik vooral aan de foto-opdrachten en de daarbij horende twintig tentoonstellingen, niet zelden vergezeld door publicaties. Het was een bijzonder idee om eigentijdse geschiedenis niet door het verzamelen van spullen te documenteren, maar door series foto's van actuele thema's. De werking van de democratie, werkeloosheid, monarchie, recreatie, ons landschap, zorg in Nederland, kerkelijk leven. Jaar in, jaar uit. Zo heeft hij ons een bijzondere gelegenheid gegeven tot wat Huizinga 'historische sensatie' noemde, tot visuele ervaring van onze geschiedenis. Om zo iets vol te houden heb je een groot doorzettingsvermogen nodig, een gave om netwerken op te bouwen en te onderhouden, maar bovenal een onverwoestbaar geloof in datgene waar je mee bezig bent. Het museum en

allen die de Nederlandse fotografie een warm hart toedragen, hebben er een unieke collectie aan te danken.

Bij alle onderwerpen, waar Wim zich mee bezig heeft gehouden, is er één waarvan ik vermoed, dat het een integrerende betekenis had voor zijn persoon. Dat is de wereldlijke relik. Toen hij bijzonder hoogleraar werd aan de Universiteit van Amsterdam hield hij er een oratie over, die niet toevallig werd uitgegeven door de Socialistische Uitgeverij Nijmegen (SUN), opgericht door voormalige katholieke studenten. Voorwerpen van geschiedenis naar hun functie beschrijven als relieken. Die benadering biedt vele mogelijkheden, óók bij het denken over een nieuwe presentatie van de collectie. Voorwerpen, die het verleden evoceren, als je ze er geschikt voor maakt. Wim zelf kon dat verbaal als geen ander. Zelfs van de thonetstoel van Drees kon hij nog iets onvergetelijks maken. Het is dit aanstekelijk enthousiasme naast zijn grote persoonlijke betrokkenheid, die in de herinnering zullen blijven.

Wim, het ga je goed.

H.W. VAN OS